

О.С. МОРДОВЦЕВ, А.В. АЛЕФІРЕНКО

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз розуміння зарубіжними і вітчизняними вченими сутності понять «фінансовий потенціал» і «управління фінансовим потенціалом». Представлено етапи та принципи управління фінансовим потенціалом підприємства. Досліджено основні методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. Розроблено механізм управління фінансовим потенціалом підприємства на основі системного підходу.

Ключові слова: фінансовий потенціал, управління потенціалом, етапи, принципи, чинники, механізм управління.

Проведен анализ понимания зарубежными и отечественными учеными сущности понятий «финансовый потенциал» и «управления финансовым потенциалом». Представлены этапы и принципы управления финансовым потенциалом предприятия. Исследованы основные методические подходы к управлению финансовым потенциалом предприятия. Разработан механизм управления финансовым потенциалом предприятия на основе системного подхода.

Ключевые слова: финансовый потенциал, управление потенциалом, этапы, принципы, факторы, механизм управления.

The analysis of the understanding of foreign and domestic scientists of essence of concepts "financial capacity" and "financial potential". The stages and principles of management of financial potential of the enterprise. The basic methodological approaches to the management of the financial potential of the enterprise. The mechanism of the financial potential of the enterprise on the basis of the system approach.

Keywords: financial capacity, management capacity, stages, principles, factors, management mechanism

Вступ. В умовах нестабільності та мінливості ринкового середовища країни, кожне підприємство має адекватно оцінювати рівень своїх можливостей та раціонально розпоряджатися власними ресурсами. Забезпечення ефективної діяльності підприємства та підвищення його конкурентоспроможності стали першочерговими задачами керівництва підприємства. Адже фінансовий потенціал є потужним елементом для оперативного та стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства. А на сьогоднішній день фінансовий потенціал вважається ще й одним із факторів, що визначає успішність діяльності підприємства – від нього, насамперед, залежить рівень конкурентоспроможності та інвестиційна привабливість підприємства.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблеми формування та управління фінансовим потенціалом підприємства були досліджені у багатьох працях відомих науковців, а саме: Н.С. Барабаша, Є.В. Боровікової, В. Бикової, І.Г. Бріченко, А. М. Волкова, І.М. Герасименка, І.З. Должинського, Ф.І. Євдокімова, Т.О. Загорної, Г.О. Кравченка, Л.А. Мачкура, Г.В. Митрофанова, І.П. Мойсеєнко, А.С. Назаренко, О.І. Олексюка, Ю.О. Путятіна, В.М. Рашупкіної, В. Свірського, О.О. Удалих, А.С. Федоніна, П.А. Фоміна, М.А. Юдіна та інших.

Мета статті. Головною метою статті є дослідження теоретико-методичних аспектів управління фінансовим потенціалом підприємства та побудова дієвого та ефективного механізму його втілення, який може бути впроваджено у діяльності крупного промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження теоретико-методичних аспектів формування фінансового потенціалу підприємства неможливо без визначення та уточнення ключових понять, зокрема: «потенціал», «фінансовий потенціал».

Аналіз існуючих наукових позицій дозволяє констатувати факт існування двох принципових

підходів до трактування сутності фінансового потенціалу.

Представники першого підходу розглядають фінансовий потенціал як фінансові ресурси підприємства, сукупність грошових доходів і надходжень, що є в розпорядженні суб'єктів господарювання і призначених для виконання фінансових операцій, здійснення витрат щодо розширеного відтворення та економічного стимулювання працівників. Наприклад, І. Г. Бріченко, А. С. Федонін, О.Н. Рєпіна, О.І. Олексюк [1, 2] вважають, що фінансовий потенціал – це обсяг власних, позикових і залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат, а В. Свірський [3] доповнює їх визначення – «фінансовий потенціал – це сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою за певних умов для забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу»

Прихильники другої концепції системно підходять до трактування суті фінансового потенціалу, вважаючи його поняттям комплексним, більш широким, ніж фінансові ресурси. Наприклад, Е. Ю. Терещенко, В. Г. Андреева, Е. В. Белова, Г. В. Ковальчук, В. О. Кунцевич [4, 5] у своїх наукових працях зазначають, що фінансовий потенціал – це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за умови: наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності і фінансової стійкості, а також можливості залучення капіталу, в обсязі, необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проєктів; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану

Таким чином, дослідивши наукові праці відомих

вчених, які займалися проблемами формування, оцінки та управління фінансовим потенціалом підприємства можна зробити висновок, що поняття «фінансовий потенціал» характеризує підприємства як динамічну бізнес-систему, які подається у вигляді сукупності функціональних складових та ресурсів, що відображають реальні, потенційні та альтернативні можливості підприємства.

В умовах ринкової економіки управління фінансами охоплює всю систему управління підприємствами. Стан фінансів суб'єктів господарювання залежить від їх фінансового потенціалу. Отже, у сучасних умовах економіки виникає необхідність використання якісних підходів до управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання, що пов'язано з наступними чинниками, які показані на рисунку 1.

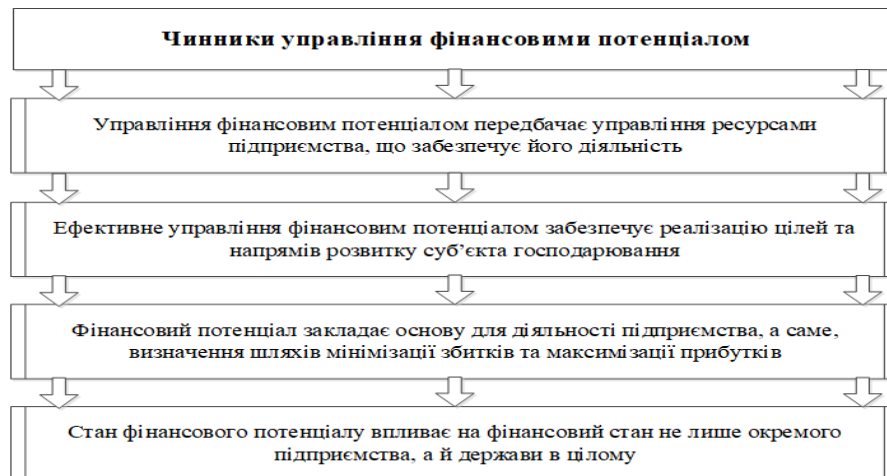

Рисунок 1 – Чинники управління фінансовим потенціалом підприємства

Таким чином, усі вищепераховані чинники на рисунку 1.1 вказують на нагальну необхідність дослідження шляхів управління фінансовим потенціалом суб'єктів господарювання.

Завданням управління фінансовим потенціалом підприємства є оптимізація фінансових потоків з метою максимального збільшення позитивного фінансового результату. Для цього підприємство повинно розробляти і ефективно застосовувати відповідні стратегії фінансування.

Таким чином, зазначені елементи стратегії управління фінансовим потенціалом в кінцевому результаті визначають конкурентоспроможність будь-якого підприємства, що має за мету отримання позитивного економічного ефекту.

Виходячи з того, що фінансовий потенціал підприємства має динамічний характер й знаходиться під впливом численних факторів, у нашому дослідженні доцільно вказати принципи, на яких воно базується.

Принципи управління фінансовим потенціалом взаємопов'язані між собою і характеризують як загальні вимоги до організації цього процесу, так і власне особливості фінансового потенціалу.

1. Принцип цілісності дозволяє забезпечити комплексність та узгодженість управлінських дій складових цієї категорії на всіх етапах його функціонування, чим посилюється вплив на всю господарську діяльність підприємства. Принцип цілісності та комплексності доповнюється неперервністю управління фінансовим потенціалом, який передбачає постійну реалізацію управлінських дій від моменту створення підприємства до його

ліквідації.

2. Неперервність управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання повинна досягатись не лише в різні періоди часу, але і в просторі, тобто на всіх етапах управління відповідним об'єктом.

3. Сутність принципу еластичності полягає у можливості пристосування всіх рішень, які приймаються і реалізуються, до реальних умов господарювання (мається на увазі обов'язкове врахування економічної, політичної, зовнішньої ситуації, внутрішніх умов господарювання, стан матеріальних, трудових і власних фінансових ресурсів, кредитоспроможність підприємства і платоспроможність його партнерів по бізнесу).

4. Для прийняття найбільш виправданих управлінських рішень необхідне дотримання принципу наукової обґрунтованості. Наукова обґрунтованість окремих показників, таких як обсяг, структура та використання фінансового потенціалу підприємства, дозволяє забезпечити цілісність та ефективність процесу управління.

5. Принцип результативності націлює управлінські дії на досягнення позитивних фінансових результатів всіх завдань у сфері фінансово-господарської діяльності, які плануються та реалізуються. Дотримання цього принципу необхідно враховувати при організації управлінських функцій на кожному етапі фінансової діяльності і при використанні складових елементів фінансового потенціалу.

Узагальнюючи усе вищеприведене, можна виділити основні підходи до управління фінансовим

потенціалом підприємства.

Прихильники ресурсного підходу визначають фінансовий потенціал підприємства, як сукупність необхідних для ефективного його функціонування та розвитку різноманітних відновлювальних та невідновлювальних ресурсів. У своїх працях вчені відносять до складових потенціалу відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які можна залучити для вдосконалення виробництва та створення відповідного продукту, уключаючи й сукупність ресурсів, яка може забезпечувати необхідний рівень організації виробництва та управління. Таким чином, ресурсний підхід має важливе значення для прогнозування та планування управління виробничою діяльністю. Недоліком цього підходу можна вважати, на нашу думку, те, що він тільки враховує величину наявного чи необхідного ресурсу для розвитку потенціалу, та не враховує інші показники.

У функціональному підході управління фінансовим потенціалом розглядається як сукупність функцій в процесі прийняття управлінських рішень. При цьому під функцією управління розуміється напрямки управлінської діяльності. В рамках даного підходу прийняття ефективних управлінських рішень повинно робитися із «використанням економіко-математичних моделей, оптимізаційних моделей формування тематичних планів, моделей оптимізації організаційної структури, мережевих методів планування тощо» [6].

Процесний підхід до управління фінансовим потенціалом підприємства розглядає функції управління фінансовим потенціалом як сукупність взаємопов'язаних процесів. Тобто процес управління є ланцюгом безперервних взаємопов'язаних дій зі стратегічного та тактичного маркетингу, планування та прогнозування, організації процесів та досліджень, обліку, аудиту та контролю, мотивації робітників, усестороннє регулювання, а центральною ланкою – координація робіт [7, с. 74]. Недоліком цього підходу можна вважати недостатнє описання практики його застосування на великих підприємствах з великою кількістю структурних підрозділів.

Оптимізаційний підхід ґрунтується на переході від якісних оцінок до кількісних, та навпаки, за допомогою математичних і статистичних методів, інженерних розрахунків, експертних оцінок, системи балів тощо. За допомогою цього підходу можна використовувати найбільш точні методи аналізу, прогнозування та оптимізації управлінських рішень щодо розвитку підприємства

Тенденція до збільшення фінансових проблем і внутрішніх суперечностей в управлінні фінансовою діяльністю підприємства, складність і недостатня чіткість проблем на тлі динамічності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, комплексність проблем, що виявляється в єдності економічних, соціальних, психологічних, управлінських і інших аспектів, обумовлює необхідність застосування системного підходу до управління фінансовим потенціалом підприємства. При цьому системний підхід повинен базуватися на

таких основних принципах:

1. Цілісність системи. Цей принцип полягає в якійсь визначеності й виражається в наявності у системи специфічних або інтегральних властивостей, які не є сумою або комбінацією властивостей її компонентів, об'єднують частини системи в єдине ціле, обумовлюють у неї появу нових властивостей у результаті зв'язків між компонентами. Цілісність передбачає наявність умовної межі системи, яка відділяє її від інших об'єктів, що існують поза нею. Сукупність таких об'єктів, що впливають на систему або перебувають під її впливом, називають зовнішнім середовищем;

2. Ієрархічність – означає, що на будь-яких вертикальних або горизонтальних рівнях системи має забезпечуватися ієрархічна взаємодія між компонентами і елементами (етапами, стадіями технологічного ланцюжка, підрозділами, окремими працівниками та ін.);

3. Адаптивність – пристосовність системи до змін, наприклад, пристосовність виробничого апарату до нової техніки, технології, адаптивність персоналу до інноваційних, організаційних та інших змін;

4. Керованість – означає впорядкованість інформаційних і матеріальних потоків, регулярність виконання функцій по команді керівної ланки (керуючої підсистеми), а також відсутність відмов і простоїв в роботі обладнання, синхронність різних стадій і виробничих процесів;

5. Оптимальність – найважливіша властивість системи, що означає можливість системи найкращим чином реалізувати покладені на неї завдання і функції на основі концентрації зусиль усіх її елементів. Реалізація цієї властивості системи можлива за дотримання усіх перерахованих принципів.

Для управління інноваційною діяльністю принциповим є поняття «відкрита система». Перебуваючи в тісній взаємодії з зовнішнім середовищем, вона відчуває численний вплив факторів зовнішнього середовища. Одночасно із зовнішніми впливами на елементи інноваційної системи впливає і внутрішнє середовище.

Незважаючи на різноманітність систем управління фінансовим потенціалом, на нашу думку, в будь-якому з них повинні бути присутні такі компоненти (складові частини):

– процеси, процедури, види господарської діяльності;

– матеріальні а нематеріальні ресурси, внутрішнє середовище;

– управління цим процесом, що здійснюється керівниками, в сфері економіки, фінансів, маркетингу, менеджменту, соціології, технології й ряду інших областей знань.

Із урахуванням усього вищепереліченого можна представити на рисунку 2. механізм управління фінансовим потенціалом підприємства з використанням системного підходу.

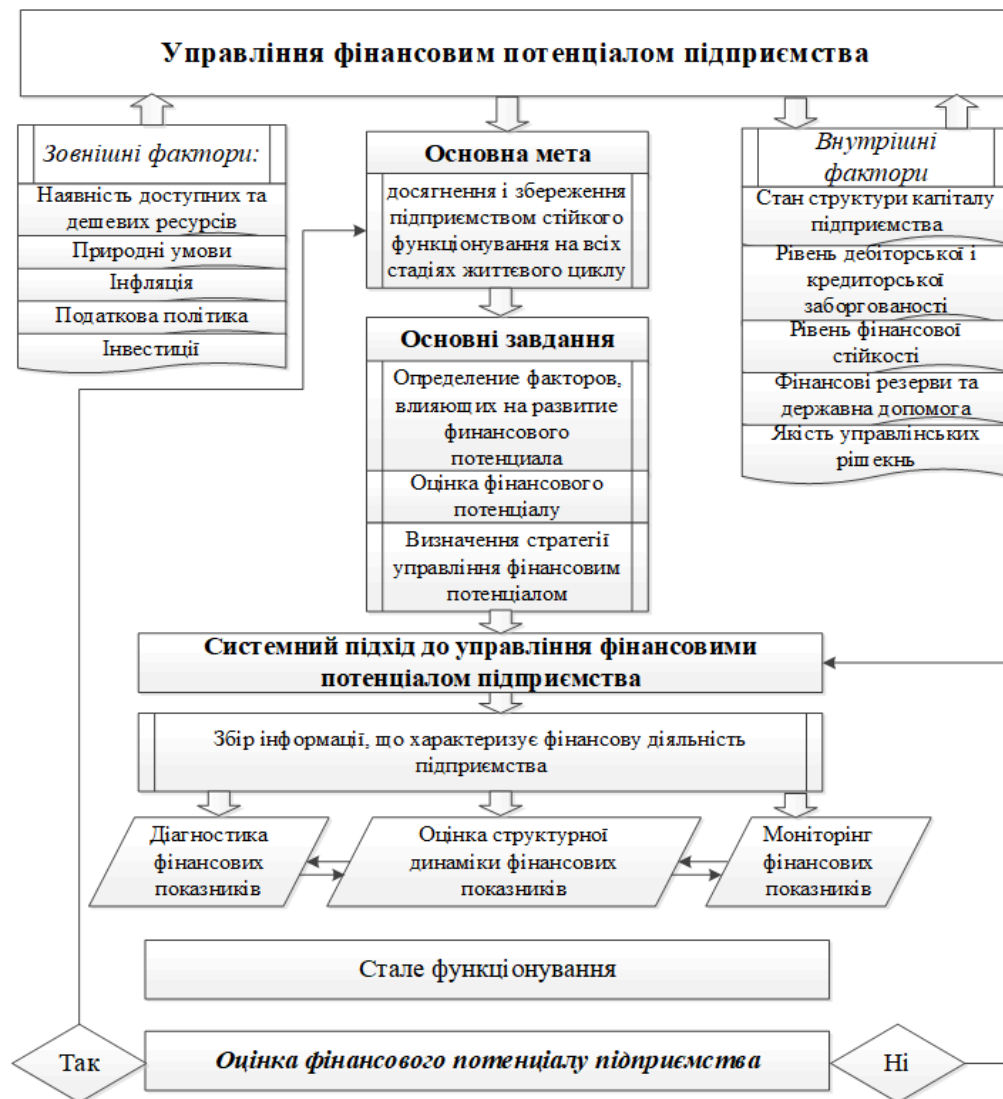

Рисунок 2 – Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства

Рисунок 2 показує, що системний підхід до управління фінансовим потенціалом підприємства складається з трьох взаємопов'язаних етапів.

Перший етап – діагностика фінансових показників» представляє збір встановлення і вивчення ознак, що визначають розвиток фінансового потенціалу можливе запобігання небажаних відхилень від його розвитку.

Другий етап – оцінка структурної динаміки фінансових показників є невід'ємною складовою частиною системного підходу до управління фінансовим потенціалом підприємства, виконання якого дозволяє своєчасно вносити корективи в структуру фінансового потенціалу для досягнення поставленої мети.

Третій етап – моніторинг фінансових показників» є одним з основних складових системного підходу до управління фінансовою потенціалом підприємства,

Список літератури

1. Бритченко І.Г. Управління потенціалом підприємства: Конспект лекцій / І. Г. Бритченко. – Донецьк : ДонГУЕТ, 2005. – 112 с.

який дозволяє визначити ймовірність до досягнення поставлених стратегічних цілей.

Висновок. Таким чином, запропонований системний підхід до управління фінансовим потенціалом підприємства дає можливість оперативно управляти власними і залученими коштами, короткостроковими і довгостроковими фінансовими ресурсами підприємства, виявляючи приховані резерви, що позитивно відображається на ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

Отже, управління фінансовим потенціалом підприємства є складним поетапним процесом, що зумовлює використання рідних науково обґрунтованих підходів та передбачає прийняття управлінських рішень з метою оптимізації фінансових потоків, а також збільшення позитивного фінансового результату відповідно до обраної стратегії.

2. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
3. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади / В. Свірський // Світ фінансів – 2007. – № 4(13). – С. 43–51.

4. Терещенко Е.Ю. Концепция механизма управления финансовым потенциалом предприятия / Е.Ю. Терещенко, В. Г. Андреева // Вісник Донецького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 288–291.
5. Кунцевич В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 123 – 130.
6. Шатун В. Т. Основы менеджменту : Навч. посібник / В. Т. Шатун. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 535 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2013. – 448 с.
2. Fedonin O.S. Potensial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka : navch. posib. / O. S. Fedonin, I. M. Ryepina, O. I. Oleksyuk. – K. : KNEU, 2004. – P. 316.
3. Svirs'kyi V. Finansovyy potentsial: teoretyko-kontseptual'ni zasady / V. Svirs'kyi // Svit finansiv. – 2007. – NO 4(13). – P. 43–51.
4. Tereshchenko E. Yu. Kontseptsyya mekhanyzma upravlenyya finansovym potentsyalom predpryyatyya / E. Yu. Tereshchenko, V. H. Andreeva // Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu. – 2010. – NO 1. – P. 288–291.
5. Kuntsevych V.O. Ponyattya finansovoho potentsialu rozvytku pidpryyemstva ta yoho otsinky / V.O. Kuntsevych // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2004. – NO 7. – P. 123 – 130.
6. Shatun V. T. Osnovy menedzhmentu : Navch. posibnyk / V. T. Shatun. – Mykolayiv : Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly, 2006. – P. 535.
7. Fatkhutdinov R.A. Ynnovatsyonnyy menedzhment: uchebnyk lya vuzov. – SPb.: Pyter, 2013. – P. 448.

References (transliterated)

1. Brytchenko I.H. Upravlinnya potentsyalom pidpryyemstva: Konspekt lektsiy / I. H. Brytchenko. – Donets'k : DonHUET, 2005. – P. 112.
7. Fatkhutdinov R.A. Ynnovatsyonnyy menedzhment: uchebnyk lya vuzov. – SPb.: Pyter, 2013. – P. 448.

Надійшла (received) 27.11.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства / О.С. Мордовцев, А.В. Алефіренко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 54 (1257). – С. 90-94. – Бібліогр. 7 назв. – ISSN 2304-621X.

Методические подходы к управлению финансовым потенциалом предприятия / А.С. Мордовцев, А.В. Алефиренко // Вестник НТУ «ХПИ». Серія: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПИ», 2017. – № 54 (1257). – С. 90-94. – Библиогр.: 7 назв. – ISSN 2304-621X.

Methodological approaches to the management of financial potential of an enterprise / O.S. Mordovtsev, A.V. Alyefirenko // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financially-economic activity of enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – NO. 54 (1257) – P. 90-94. – Bibliogr.: 7. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Мордовцев Олександр Сергійович – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту ЗЕД та фінансів НТУ «ХПІ», м. Харків; тел.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru

Мордовцев Александр Сергеевич - кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента ВЭД и финансов НТУ «ХПИ», г. Харьков, тел.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru

Mordovtsev Oleksandr Sergiyovich – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Management at the Department of Finance of NTU "KhPI", Kharkiv, tel.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru

Алефіренко Анастасія Володимирівна – магістр гр. БФ-32 кафедри менеджменту ЗЕД та фінансів НТУ «ХПІ», м. Харків, тел.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru

Алефиренко Анастасия Владимировна – магістр гр. БФ-32 кафедри менеджмента ВЭД и финансов НТУ «ХПИ», г. Харьков, тел.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru

Alyefirenko Anastasiya Volodymyrivna - Master of Management at the Department of Finance of NTU "KhPI", Kharkiv, tel.: +30504011479, e-mail: asmordov@mail.ru